

Нечитайло В. П.*

**ПОБУДОВА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЕКТОРІЇ РОЗВИТКУ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ХОДІ ПРОФОРІЕНТАЦІЙНОЇ
РОБОТИ В СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ**

Стаття присвячена профорієнтаційній діяльності в початковій школі, що проводиться в межах експериментальної роботи «Створення середовища допрофільної підготовки та професійної орієнтації в навчальному закладі на основі компетентнісного підходу» в Ново-софіївській загальноосвітній школі I-III ступенів Голопристанського району Херсонської області.

Підвищення рівня вимог сучасного світу до рівня професійної підготовленості молоді актуалізує проблеми професійної спрямованості школярів, оскільки професійна підготовка в більшості випадків не відповідає потребам суспільства та можливості працевлаштування. Саме це робить необхідним впровадження допрофільної підготовки в загальноосвітніх закладах, завданням якої є диференціація та індивідуалізація навчання, урахування інтересів, схильностей та здібностей учнів.

Зазначимо, що державні документи, концепція трудового і національного виховання, положення про професійну орієнтацію молоді орієнтують вчителів початкової школи на усвідомлення важливих цілей і завдань трудової та професійної освіти, а це передбачає розвиток новітніх технологій навчання, спрямованих на формування життєвих цінностей, готовності до життєдіяльності в умовах ринкових відносин, соціальної орієнтації учнів та реалізацію їхніх творчих можливостей. Відтак, особливої значимості набуває проблема ефективного використання профорієнтаційного матеріалу в початковій ланці освіти, як важливого засобу розвитку перших інтересів до професій та трудової діяльності, розвитку особистості учнів, удосконалення навчально-виховного процесу [1; 3].

Згідно з визначенням науковців (Е.Ф. Зеєр, Н.О. Садовнікова, А.М. Павлова), *професійна орієнтація* – це науково обґрунтоване розподілення людей по різних видах професійної діяльності у зв'язку з потребами суспільства в різних професіях та здібностями індивідів до відповідних видів діяльності. У рамках профорієнтації може бути передбачена також спеціальна система психолого-педагогічних впливів, спрямованих на активізацію людини у формуванні якостей, що визначають успішність у тій чи іншій професії [2].

На думку С.Н. Чистякової, професійна орієнтація – це міждисциплінарне знання, яке є поліфункціональним процесом, що включає себе функції різних аспектів: соціальну, економічну, психолого-педагогічну, медико-фізіологічну [2].

У дослідженнях Н.Д. Ярмоленка профорієнтація розглядається як науково-практична система навчально-виховних за-

* **© Нечитайло В. П.**

ПСИХОЛОГІЯ

ходів, коли на основі широкої загально-трудової і політехнічної підготовки, максимально наближеної до професійних умов, здійснюється підготовка учнів до свідомого вибору професії відповідно до їхніх нахилів і здібностей, а також суспільних та особистих інтересів [2].

Отже, можна зробити висновок, що профорієнтація є важливою як для людини, так і для суспільства в цілому. І чим раніше ми починаємо цю роботу – тим краще.

Але без грамотного психологічного супроводу ці обставини можуть призвести до нерівномірності інтелектуального й особистісного розвитку дітей. Тому одним із найважливіших завдань психологічного супроводу є моніторинг і своєчасне усунення можливих факторів виникнення такої нерівномірності.

Оскільки в Новософіївській загальноосвітній школі здійснюється експериментальна робота зі «Створення середовища допрофільної підготовки та професійної орієнтації в навчальному закладі на основі компетентнісного підходу», що розрахована на термін з 2011- 2012 н.р. по 2014-2015 н.р., то постала проблема профорієнтаційної роботи саме в молодших класах, бо саме з молодшого шкільного віку повинні закладатися базисні поняття про професії та їх актуальність на ринку праці.

Учні в ігровій формі та на інтегрованих уроках щотижня, щодня, щоуроку отримують інформаційно-профорієнтаційний матеріал, що тісно перекликається з усіма напрямками навчально-виховної роботи.

Однією з умов ефективного використання профорієнтаційного матеріалу є цілеспрямоване та системне його використання в навчально-виховній роботі з учнями початкової школи, що забезпечує неперервність процесу засвоєння й поглиблення знань молодших школярів про професії, розвиток інтересів та важливих якостей особистості.

Завдання профорієнтації молодших школярів:

- ознайомити учнів з різноманіттю світу професій;
- підготувати дітей до вибору майбутньої професії;
- формувати в молодших школярів любов та поважне ставлення до праці інших та до праці в цілому, розуміння її значення в житті людини та суспільства;
- розвивати інтерес до професій власних батьків та до найбільш популярних професій найближчого оточення.

Також були поставлені завдання:

- забезпечити необхідні умови для особистісного розвитку учнів;
- адаптувати дітей до життя в суспільстві;
- розвивати творчий потенціал учнів та потреби в самоствердженні;
- розвивати інтелект школярів;
- допомогати у професійному самовизначенні учнів.

Усю експериментальну роботу побудовано на принципах свідомості, самостійності та свободи вибору.

ПСИХОЛОГІЯ

Принцип свідомості. Свідомість зумовлює хороше знання професії: що повинна людина знати й уміти в даній професії, які вона пред'являє психофізіологічні вимоги до людини, які умови праці, як оплачується праця цієї професії, де можна отримати цю професію, які перспективи професійного зростання в даній галузі праці, які житлово-побутові умови і т.д. При цьому людині бажано здійснити «пробу» своїх сил у професії, що обирається, опрацювати необхідну літературу і зорієнтуватися, чи зможе вона вибрати цю професію на довгі роки.

Принцип самостійності. У процесі професійної орієнтації, заздалегідь виявивши інтереси, схильності і здібності учнів, спільними зусиллями школи, сім'ї, професійних навчальних закладів, виробництва, громадськості рекомендувати кожному зі школярів відповідну йому професію. Педагогічне керівництво і контроль повинні займати своє місце, проте остаточне право у виборі професії залишається за школярем.

Принцип свободи вибору професії. Зумовлений тим, що вибір професії відбувається з урахуванням потреб ринку працевлаштування і власних індивідуально-психологічних особливостей, а також стану здоров'я. Наша держава кожному гарантує вільний вибір професії з урахуванням інтересів суспільства. Питання про співвідношення особистого і суспільного у виборі професії неможливо розглядати поза проблемою особистості і суспільства [3].

На кожну дитину 1-4 класу заведено карту індивідуальної траєкторії розвитку, що корегується на початку кожного навчального року та допомагає здійснювати щорічний моніторинг профорієнтаційної спрямованості та сприяє відстеженню мотиваційно-навчального фону кожного учня.

Профорієнтаційна картка учня

Прізвище, ім'я, рік народження				
Батьки	Прізвище, ім'я	Рік народження	Спеціальність	Місце працевлаштування
Матір				
Батько				
Запитання				Результат
1. Улюблене заняття або ігри				
2. Інтереси та захоплення(гуртки)				
3. Участь в суспільно корисній праці, ставлення до неї				
4. Ким хоче бути				
5. Які навчальні предмети найбільше подобаються				
6. Які предмети найбільше засвоюються і оцінки з них				
7. Які предмети даються з труднощами				
8. Активність у навчанні (активний, байдужий, не хоче вчитися)				
9. Доручення, ступінь їх виконання.				
10. Положення в класі				

ПСИХОЛОГІЯ

Спочатку проводиться вхідне анкетування, щоб виявити ставлення учнів до професій, фактори впливу на майбутній вибір фаху та інтереси до певних професій.

Анкета

1. Ким ти хочеш бути?
1. Хто тобі про цю професію розповідав?
3. Які книги ти прочитав (тобі читали), щоб більше дізнатися про цю професію?
4. Про які професії ти хотів би дізнатися?

Як показали результати анкетного опитування учнів початкової школи 2013-2014 н.р., більшість опитаних дівчат хочуть бути співачками, танцюристками, меншість віддає перевагу таким професіям, як актриса, продавець, учитель. Серед хлопців більшість відповіли, що мріють про професію водія, міліціонера, лікаря, менша частина віддала перевагу професіям юриста, художника, актора. Більше дізнатися хочуть учні про такі професії, як танцюрист, художник, шофер, міліціонер, стюардеса, банкір, пожежник, лікар.

Результати також засвідчили, що основним джерелом отримання знань про професії для опитаних учнів є:

- 48% – батьки;
- 32% – перегляд кінофільмів;
- 20% учнів зазначили, що потрібну інформацію отримали від інших родичів чи друзів.

Що стосується профорієнтаційної дитячої літератури, то б із 24 учнів відповіли, що це книга «Лікар Айболить», інші не зазначили жодної.

Це свідчить про недостатнє використання батьками, вихователями та вчителями художніх творів, або ж не акцентується увага на описаних в книгах професіях.

Результати анкетування дозволили нам, спираючись на виявлені інтереси учнів та фактори, що впливали на їх формування, розробити систему методів навчально-виховної роботи в експериментальних класах, яка забезпечить ефективність професійної орієнтації учнів.

За результатами анкетування складається план роботи кожного класу з кожного навчального предмета, що буде охоплювати саме профорієнтаційні сторони експериментальної роботи. До плану входять обов'язково: зустрічі зі спеціалістами різних професій, екскурсії на виробництво, зустрічі з батьками учнів, які розповідають про свою професію, адже саме завдяки таким формам роботи в дітей з'являється мотивація до навчання та вибору майбутньої професії. Саме практика є тим зарядом, що спонукає учнів до дії (в даному випадку це навчання, самоосвіта та самовдосконалення).

Наприкінці кожного навчального року проводиться дослідження професійних уподобань, який певним чином є відображенням результатів роботи сім'ї та школи з профорієнтаційного напрямку. Далі подано результати дослідження.

ПСИХОЛОГІЯ

Результати моніторингу професійних уподобань учнів
1 класу (2013-2014 н.р.)

1. Що для тебе найголовніше у майбутній професії?
*Відомість – 8 учнів;
 Заробіток – 10 учнів;
 Можливість проявити свої здібності – 2 учні;
 Користь людям – 5 учнів.*
2. Чи обереш ти професію своїх батьків (рідних)?
*Так – 16% учнів;
 Ні – 84% учнів.*
3. Яку б ти обрав професію?
*Легку, але низькооплачувану – 48% учнів;
 Важку, але високооплачувану – 52% учнів.*
4. Які професії, на твій, погляд популярні та актуальні?
 - Футболіст
 - Актор
 - **Вчений**
 - **Бізнесмен**
 - **Співак**
 - Лікар
 - **Бухгалтер**
 - Учитель
 - Стоматолог
 - **Президент**
 - **Міліціонер**
 - Балерина
 - **Продавець**
 - Перукар
 - Дизайнер
 - **Військовий**
 - **Сантехнік**
 - **Косметолог**
 - Електрик
 - **Майстер манікюру**

(жирним курсивом позначено відповіді учнів)

Для того щоб визначити рівень сформованості профорієнтації школярів, з'ясувати відсоткове співвідношення між профорієнтаційною обізнаністю дітей, її вплив на зміст навчального програмного матеріалу та узагальнити роботу за рік, складається порівняльна таблиця (табл. 1).

Таблиця 1

**Рівні сформованості професійної орієнтації учнів
у 2013-2014 н.р.**

Клас	Всього учнів	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
1 клас	25	10	11	4
2 клас	13	7	5	1
3 клас	17	13	2	2
4 клас	17	12	4	1

Отже, отримані результати дозволяють судити про те, що система профорієнтаційної роботи з молодшими школярами, яка

ПСИХОЛОГІЯ

передбачає цілеспрямоване, систематичне використання ефективних методів та форм навчання та виховання, дозволяє зміцнити профорієнтаційні інтереси учнів, розширити, поглибити знання та уявлення про коло відомих професій, їх важливість та незамінність, а також активізувати сприймання та відтворення інформації школяром, перехід від пасивного спостереження діяльності до активної участі в ній.

Доцільним є впровадження профорієнтаційної роботи саме з початкової школи. Це дає змогу вчителям і батькам відстежувати інтереси учнів та в подальшому не нав'язувати вибір майбутньої професії, а розвивати інтереси, сформовані на початковій стадії навчання.

Література:

1. Воробьова Т.А. Профорієнтація в школі. – Л. : Знання, 1973. – 31 с.
2. Гладкова В.М. Профорієнтація: Навч. посіб. – Львів : Новий світ, 2007. – 160 с.
3. Кравецький В. Формування знань про світ професій в учнів молодшого шкільного віку // Початкова школа. – 2000. – №6. – С. 35–36.

Огурцова С. А., Белова И. Ю.*

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ, ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ ЛЕВОРУКИХ ДЕТЕЙ

У статті розглядаються психологічні і педагогічні аспекти роботи з ліворукими дітьми. У тексті наводяться дані досліджень функціональної асиметрії півкуль головного мозку, історична довідка. Описані причини виникнення ліворукості, погляди вчених на природні особливості цього «відхилення». Для вчителів розроблені практичні рекомендації щодо навчання й виховання ліворуких дітей, поради для батьків, наведено комплекс кинезіологічних вправ для адаптації дітей та тести для визначення ліворукості

Функциональная асимметрия полушарий головного мозга в современном мире имеет положительную динамику. Все чаще и чаще в школу приходят леворукие дети, поэтому у родителей и учителей возникает вопрос: как адаптировать ребенка к праворукому миру. Особенно остро проявляется необходимость специальной работы у первоклассников, которых до настоящего времени продолжают обучать по методикам, ориентированным на праворуких школьников. Леворукие дети требуют психолого-педагогической помощи, чтобы преодолеть трудности и максимально раскрыть свои возможности.

Причины возникновения функциональной асимметрии полушарий головного мозга вызывают интерес у многих ученых. Так, например, первые научные исследования провели еще в начале 19 века. Французский хирург Поль Брок (1824-1880) и немецкий невропатолог и анатом Карл Вернике (1848-1905)

* © Огурцова С. А., Белова И. Ю.